
2011. gada 14.septembris

**Tiesiskā regulējuma
pilnveidošanas priekšlikumi
kredītinformācijas apmaiņai
Latvijā**

**Latvijas Komercbanku asociācijas
priekšlikums diskusijas mērķiem**

SATURS

1.	Kredītinformācija un tās apmaiņas pamatprincipi	2
2.	Kredītinformācijas avoti.....	2
3.	Kredītinformācijas apmaiņas patreizējais regulējums Latvijā.....	4
4.	Kredītinformācijas apmaiņas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas priekšlikums.....	5
5.	Kredītinformācijas aprites regulējuma jautājumi, ja tiek izstrādāts atsevišķs likums	5
6.	Nākamie soļi. Iespējamā rīcība un laiks.....	7

Šī dokumenta mērķis ir uzsākt diskusiju par Latvijas Komerčbankas Asociācijas priekšlikumiem, kas vērsti uz tiesiskā regulējuma pilnveidošanu kredītinformācijas apmaiņai Latvijā. Nepieciešamību pēc kredītinformācijas apmaiņas pilnveidošanas nosaka vairāki procesi, kas pēdējo gadu laikā atstāj arvien būtiskāku ietekmi uz komerčbanku darbību. Kā galvenos var minēt:

- 1) palielinās uzņēmumu un iedzīvotāju nodokļu parādu apjoms;
- 2) pieaug iedzīvotāju saistības pret komunālo pakalpojumu sniedzējiem;
- 3) pieaug ne-banku kreditētāju aktivitāte un iedzīvotāju parādsaistības;
- 4) nepieciešams palielināt kredītinformācijas apstrādes efektivitāti un samazināt informācijas apstrādes izmaksas.

Lai meklētu risinājumu, Latvijas Komerčbanku asociācijas biedri ir izveidojuši darba grupu, lai izstrādātu piedāvājumu kredītinformācijas apmaiņas uzlabošanai. Šīm mērķim darba grupa ir veikusi Latvijas tiesiskā regulējuma analīzi, kā arī kredītinformācijas apmaiņas regulējuma izpēti atsevišķās Eiropas valstīs.

Dokuments ir paredzēts, kā pamats diskusijai par tiesiskā regulējumu pilnveidošanas galvenajiem virzieniem, tādēļ priekšlikumi ir izstrādāti nepieturoties pie juridiski precīzām terminu definīcijām un nesniedzot konkrētas likumu grozījumu redakcijas.

1. Kredītinformācija un tās apmaiņas pamatprincipi

- 1.1 Šī dokumenta mērķiem Kredītinformācija ir dati, kas palīdz novērtēt fiziskas vai juridiskas personas spēju vai vēlēšanos pildīt tās maksājuma saistības un tiek izmantota ar kredītrisku saistītu pakalpojumu sniegšanai un kredītrisku uzraudzībai.
- 1.2 Kredītinformācijas apmaiņā iesaistītās puses izmantojot Fizisko persona datu aizsardzības likuma (turpmāk tekstā FPDAL) definīcijas ir:
- Datu subjekts* – fiziskā persona, kuru var tieši vai netieši identificēt;
 - Pārzinis* - fiziskā vai juridiskā persona, valsts vai pašvaldību institūcija, kura nosaka personas datu apstrādes mērķus un apstrādes līdzekļus, kā arī atbild par personas datu apstrādi saskaņā ar FPDAL;
 - Personas datu operators* - pārziņa pilnvarota persona, kas veic personas datu apstrādi pārziņa uzdevumā;
 - Personas datu saņēmējs* - fiziskā vai juridiskā persona, kurai tiek izpausti personas dati;
- 1.3 Kredītinformācijas pieejamība var atšķirties dažādām saņēmēju grupām - piemēram bankas, telekomunikāciju uzņēmumi, patērētāju kreditētāji. Kredītinformācijas saņēmēju grupas un informāciju, kas ir pieejama kredītspējas vērtēšanas mērķiem nosaka:
- Tiesiskais regulējums (piemēram nosakot piekļuvi atsevišķām grupām ierobežotas pieejamības datiem valsts informācijas sistēmās kredītspējas vērtēšanas vai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma prasību izpildes mērķiem)
 - Lietotāju grupas vai kredītinformācijas datu operatora izstrādāti noteikumi (piemēram Latvijas Bankas kredītu reģistra noteikumi attiecībā uz patērētāja kreditoriem pieejamo informāciju)

2. Kredītinformācijas avoti un mērķi

- 2.1 Ar kredītrisku saistītu pakalpojumu sniedzēju dati. Galvenās šādu pakalpojumu sniedzēju grupas Latvijā ir:
- LR reģistrētas bankas un banku līzingu uzņēmumi
 - LR reģistrēta krājaizdevu sabiedrība
 - LR reģistrēts apdrošinātājs vai apdrošinātāja filiāle

-
- d) LR reģistrēti ne-banku līzingu un patēriņa kreditēšanas uzņēmumi
 - e) Telekomunikāciju pakalpojumu uzņēmumi
 - f) Komunālo pakalpojumu sniedzēji:
 - 1. *Elektrība*
 - 2. *Siltums*
 - 3. *Gāze*
 - 4. *Ūdens*
 - 5. *Namu apsaimniekotāji*
 - g) Citi
- 2.2 Punktā 2.1 minēto kredītinformācijas avotu datus, kas skar maksājumu saistības, var iedalīt divās grupās:
- a) negatīvā kredītinformācija - ziņas par maksājumu kavējumiem,
 - b) pozitīvā kredītinformācija - visi pārējie dati par maksājumu saistībām un to izpildi.
- 2.3 Dati no valsts informācijas sistēmām ir otrs nozīmīgs kredītinformācijas avots. Valsts informācijas sistēmās pieejamo informāciju var savukārt iedalīt pēc to pieejamības (minētais dalījums nav strikti juridisks, bet raksturo informācijas pieejamību):
- a) Publiska informācija – kur publiska ir visa informācija vai tās būtiskākā daļa (piemēram zemesgrāmata, kur nav piekļuves lietām vai komercķīlu reģistrs, kur nav piekļuves ķīlu lietām)
 - b) Ierobežotas pieejamības informācija – piekļuvi (kam un kādos gadījumos) reglamentē reģistra darbību regulējošie dokumenti (piem. Sodreģistrs), vai arī piekļuve ir atkarīga no konkrētajiem apstākļiem (piem. Iedzīvotāju reģistrs, kur piekļuvei ir nepieciešams iesniegums ar pamatojumu)
- 2.4 Praksē kredītinformāciju izmanto ne tikai ar kredīspējas un kredītu kontroli saistītiem mērķiem, bet arī klientu identifikācijai un citu likuma "par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu" (turpmāk tekstā NILL) prasību izpildei. Tādēļ pastāv atsevišķs regulējums katram no šādiem saistītajiem mērķiem, lai informāciju, kura iegūta vienam mērķim netiktu izmantota kādam citam mērķim (piemēram darbinieku atlasei).
- 2.5 NILL prasību izpildei kredītiestādēm un apdrošināšanas komersantiem ir dota pieeja noteiktai informācijai sekojošās valsts informācijas sistēmās:
- a) Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra reģistriem
 - b) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras reģistriem
 - c) Nederīgo dokumentu reģistra

-
- d) Sodu reģistra
 - e) Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas
 - f) Transportlīdzekļu valsts reģistra
 - g) Iedzīvotāju reģistra
- 2.6 Informācija no visiem augstāk minētajiem reģistriem izņemot c) ir nepieciešama kredītiestādēm arī kredībspējas vērtēšanas un kredītu kontroles mērķiem, tādēļ uzlabojot kredītinformācijas apmaiņas regulējumu ir nepieciešams ņemt vērā un nepieciešamības gadījumā uzlabot arī pastāvošo regulējumu informācijas apmaiņai citiem mērķiem.

3. Kredītinformācijas apmaiņas patreizējais regulējums Latvijā

- 3.1 Fizisko personu datu konfidencialitāti un aizsardzību Latvijā regulē FPDAL. Savukārt, juridisko personu dati netiek īpaši aizsargāti, ja neskaita konfidencialitātes nosacījumus Kredītiestāžu likumā¹.
- 3.2 Kredītinformācijas apmaiņas tiesiskais regulējums kopumā ir ierobežojošs un pieļauj kredītinformācijas apmaiņu tikai sekojošos gadījumos:
- a) LB kredītu reģistra dalībnieki – savstarpēji apmainās ar pozitīvo un negatīvo informāciju par to klientiem un klientu galvotājiem. Datu operators ir Latvijas Banka.
 - b) Parādu piedziņas uzņēmumi – saņem un sniedz informāciju par cedētajiem parādiem (negatīvā informācija). Līdz likuma „par parāda atgūšanu” apstiprināšanai, nav specifiska regulējuma, kas noteiktu šīs informācijas apmaiņā iesaistīto pušu (datu sniedzējs, datu operators, datu saņēmējs, datu subjekts, uzraugošās institūcijas) tiesības un pienākumus. Patreizējā likumprojektā šāds regulējums ir iestrādāts attiecībā uz fizisko personu datu aizsardzību.
- 3.3 Regulējums attiecībā uz negatīvo kredītinformāciju par tiem parādniekiem, kas nav nodoti cesijas ceļā parādu piedziņas uzņēmumiem, praktiski nepastāv, t.i. punkta 2.1 d)-g) minētajiem pakalpojumu sniedzējiem tieši ne aizliedz², ne arī tieši atļauj³

¹ papildus, būtiskākā juridisko personu daļa – komersanti – var prasīt sava komercnoslēpuma aizsardzību, pamatojoties uz Komerclikuma 19. pantu un Informācijas atklātības likuma 5., 7. un 11. pantiem. Tiesības uz komercnoslēpuma aizsardzību varētu uzskatīt par izrietošām no Satversmes 105.panta (tiesības uz īpašumu). Tāpat uz juridiskām personām attieksies arī Satversmes 96.pants par korespondences neaizskaramību.

² izņemot elektronisko pakalpojumu (tajā skaitā telekomunikāciju pakalpojumu) sniedzējus

³ attiecībā uz elektrības tirgotājiem regulējums pieļauj informācijas apmaiņu, kas nepieciešama “kredītu kontrolei”, lai gan termina “kredītu kontrole” lietošanu var interpretēt dažādi. Plašāka interpretācija paredz, ka elektroenerģijas komersantiem ir tiesības nodot informāciju par parādniekiem ar sliktu kredībspēju neatkarīgām trešo personu uzturētām datu bāzēm un informācijas sistēmām. Taču šādu interpretāciju varētu apstrīdēt, jo informācija tiek nodota ne tikai paša elektroenerģijas komersanta, bet arī citu trešo personu īstenotai kredītu kontrolei.

apmainīties ar to rīcībā esošo negatīvo informāciju . Līdz ar to attiecībā uz šādas informācijas apmaiņu par fiziskajām personām ir attiecināmas FPDAL normas, kas neparedz kārtību negatīvās informācijas nodošanai bez datu subjekta piekrišanas.

4. Kredītinformācijas apmaiņas tiesiskā regulējuma pilnveidošanas priekšlikums

- 4.1 Lai radītu priekšnoteikumus kredītinformācijas apmaiņai par visu parādnieku negatīvo informāciju (ne tikai to, kas ir nodoti cesijas ceļā parādu piedziņas uzņēmumiem), tad ir jārada tiesiskais regulējums datu operatoram (turpmāk tekstā „kredītbirojs”), kurš būtu tiesīgs apkopot kredītinformāciju un šo informāciju darīt pieejamu ar kredītrisku saistītu pakalpojumu sniedzēju grupām likumā noteiktajos gadījumos.
- 4.2 Lai gan pašlaik vairākas informācijas sistēmas regulējošie akti jau dod iespēju bankām piekļūt attiecīgajai reģistru informācijai, tas tomēr neļauj izveidot kredītbiroju. Tā kā kredītbirojs ir neatkarīga juridiska persona, nevis banka, pašlaik likums nedod praktiski pietiekamu pamatu kredītbirojam veikt fizisko personu datu apstrādi komerciālos nolūkos. Tādēļ pašlaik bankām Latvijā praktiski saglabājas tikai dārgākā un neefektīvākā informācijas aprites iespēja – katrai pašai iegūt sevi interesējošo informāciju (gadījumos, kad bankai ir iespējams iegūt šādu informāciju) no aptuveni vairāk kā 20 datu avotiem (valsts informācijas sistēmām un komerciālām datubāzēm).
- 4.3 Ņemot vērā regulējumā ietveramo jautājumu loku, atbilstošākā pieeja būtu jauns speciāls likums, kura vispārīgs saturs ir ieskicēts zemāk.

5. Kredītinformācijas aprites regulējuma jautājumi, ja tiek izstrādāts atsevišķs likums

Vispārīga piezīme: zemāk esošais jautājumu loks var būt regulēts daļēji likuma līmenī, daļēji Ministru Kabineta noteikumu līmenī.

- 5.1 Kredītbiroju tiesiskais statuss – komersants (iespējams, tikai kapitālsabiedrība);
- 5.2 Licencēšana
 - a) DVI licences nepieciešamība pirms darbības uzsākšanas;
 - b) Prasības licences izsniegšanai (jā tāda ir nepieciešama);
 - c) Turpmāka, nepārtraukta atbilstība licences kritērijiem, pārbaužu kārtība;
- 5.3 Dalība kredītbirojā, dalībnieku jeb klientu grupas, to statuss:
 - a) Informācijas sniegšana kredītbirojam ir Pārziņu tiesības nevis pienākums. Savukārt izmantojot savas tiesības sniegt informāciju Kredītbirojam Pārzinis uzņemas likumā noteiktos pienākumus (citu starpā arī tos, kas saistīti ar neprecīzas, nepatiesas vai novecojušas informācijas sniegšanu)
 - b) brīvprātība attiecībā uz klientiem (jāņem vērā, ka viena vai viena dominējoša

kredītbiroja gadījumā uz tā darbību attieksies arī Konkurences likuma prasības par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu);

- c) Klientu pieeja informācijai – vairāku valstu regulējumā un juridiskajā literatūrā ir atzīts abpusējās informācijas sniegšanas princips („reciprocity principle”), kas nozīmē, ka attiecīgajai personai ir tiesības pieprasīt tāda veida informāciju, kādu tā ir pati sniegusi kredītbirojam. Attiecībā banku iespējām pieprasīt informāciju no kredītbirojumiem un tajā pašā laikā nesniedzot nekādu informāciju kredītbirojam, ir jānorāda, ka tas neatbilstu augstāk minētajam „reciprocity” principam. Taču šā principa ievērošana nav universāla. Piemēram, Somijā ir noteikts, ka kredītbirojam par taisnīgu samaksu ir pienākums sniegt informāciju ikvienam, kam ir likumīgs pamats pieprasīt šādu informāciju. Un viens no šādiem likumīgiem pamatiem ir novērtēt kredītspēju un veikt kredītu uzraudzību;

5.4 Informācijas iegūšana no valsts informācijas sistēmām:

- a) Būtu nepieciešams precīzs informācijas sistēmu uzskaitījums un iegūstamās informācijas uzskaitījums;
- b) Ņemot vērā iegūstamās informācijas lielo apjomu, saprātīgs informācijas apmaiņas modelis, kas varētu būt
1. *kredītbirojs apkopo visu informāciju savā datu bāzē (piemēram informāciju par nodokļu parādniekiem) vienlaicīgi nosakot kredītbiroja tiesības un pienākumus nododot šo informāciju tālāk)⁴*
 2. *kredītbirojs pilda starpnieka funkciju un pēc attiecīgā klienta pieprasījuma iegūst no attiecīgajiem reģistriem/valsts informācijas sistēmām to informāciju, kuru šis klients saskaņā ar likumu ir tiesīgs pieprasīt*

5.5 Tiesības sniegt informāciju:

- a) Informācijas sniegšanas kārtība – pozitīvā (datu subjekta piekrišana); negatīvā (informējot par informācijas iesniegšanu kredītbirojam);
1. *Pozitīvās informācijas sniegšana – ar fiziskas personas vai juridiskas personas – bankas klienta – piekrišanu;*
 2. *Negatīva informācija – bez piekrišanas, ja vien līgums neparedz citādi;*
 3. *Negatīvās informācijas minimālie kritēriji – kavējuma laiks, minimālā kavētā summa;*
 4. *Negatīvas informācijas apstrīdēšanas kārtība – iekļaušana vai neiekļaušana, atzīme par apstrīdēšanu, īpašs zaudējumu kompensācijas režīms (piem. zaudējumu noteikšana pēc tiesas ieskata);*
 5. *Kredītbiroja klientu pienākumi – informācijai jābūt aktuālai, precīzai;*

5.6 Tiesības pieprasīt informāciju

⁴ Piemēram Igaunijas Kredīdiinfo portāla apmeklētājiem informācija par jebkura Igaunijā reģistrēta uzņēmuma nodokļu saistībām ir pieejama bez maksas

-
- a) Pamatprincips - personas piekrišana jebkādas informācijas iegūšanai no kredītbiroja;
 - b) Piekrišana saņemt informāciju līguma darbības laikā kredītrisku kontrolei nav nepieciešama
 - c) Personas piekrišanas atsaukšanas sekas, ja piekrišana sniegta saistībā ar tiesiska darījuma noslēgšanu; atsaukšana ļauj vienpusēji atkāpties no darījuma;
- 5.7 Informācijas glabāšanas termiņi;
- 5.8 Informācijas drošības noteikumi, informācijas elektroniskas apmaiņas drošības noteikumi;
- 5.9 Ierobežojumi kredītbiroja darbiniekiem, kam ir piekļuve informācijai;
- 5.10 Informācijas izmantošanas noteikumi, atbildība par izmantošanu neparedzētam mērķim;
- 5.11 Informācijas sniegšana datu subjektam:
- a) Datu subjekta tiesības saņemt visu kredītbirojā par sevi glabāto informāciju (piemēram, x reizes gadā par brīvu);
 - b) Informācijas sniegšanas kārtība datu subjektam par jaunu ziņu iekļaušanu par subjektu kredītbiroja sistēmā;
 - c) Informācijas sniegšanas kārtība datu subjektam par gadījumiem, kad citas personas (datu saņēmēji) prasa informāciju par to;
- 5.12 Grozījumi pārējos speciālajos likumos par attiecīgajam valsts informācijas sistēmām, kur tas ir nepieciešams (piemēram, iekļaujot vispārīgu atsauci, ka attiecīgā reģistra vai informācijas sistēmas datu pieejamību var paredzēt citos likumos);
- 5.13 Iespējams, nepieciešami grozījumi FKTK noteikumos nr. 194 „Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi”, kas pašlaik nosaka, kas bankai ir jāņem vērā, vērtējot klienta kredībspēju.

6. Nākamie soli. Iespējamā rīcība un laiks

- 6.1 Tiek izstrādāts politikas dokuments (informatīvs ziņojums vai koncepcija) - 3 mēneši
- 6.2 Tiek izstrādāta likuma grozījumu pakete - 9 mēneši
- 6.3 Paralēli banku sektors veic sadarbības partnera meklēšanu kredītbiroja pakalpojumu sniegšanai - 6 mēneši
- 6.4 Privātā un publiskā sektora rīcības plāns datu apmaiņai starp informācijas sistēmām (IS) - 12 mēneši
- 6.5 Ieviešana pakāpeniski ņemot vērā katras informācijas sistēmās īpatnības, piekļuves nosacījumus un ierobežojumus, likumu prasības datu apmaiņas jomā - 2013 līdz 2015 gads

